

Duurzaamheid

wegwijzer naar vorming

INSPIRATIE IN DE PRAKTIJK

Duurzame ontwikkeling betekent voorzien in de behoeften van de huidige generatie zonder daarmee de mogelijkheid van de toekomstige generaties in gevaar te brengen en berust op drie aspecten die met elkaar verweven zijn: een economisch, sociaal en ecologisch aspect. In de joods-christelijke traditie is duurzame ontwikkeling nauw verbonden met het scheppingsgeloof. De natuur is een kostbaar geschenk waar wij zorg voor dragen en het leven van mens en dier is niet eindeloos maakbaar en manipuleerbaar. Duurzaamheid is gericht op kiezen voor het zijn en minder voor het hebben.

Je krijgt acht wegwijzers naar vorming in een katholieke dialoogschool aangereikt.

Hoe inspireren ze je in de praktijk tot denken, doen en zijn in dialoog?

Deze **inspiratiefiche** geeft enkele aanknopingspunten en voorbeelden als opstap. Je bedenkt er zelf zeker nog vele andere ...

Je kunt het thema benaderen vanuit de drie invalshoeken van de identiteitsdriehoek:

je persoonlijke identiteit, je professionele identiteit en de identiteit van je school.

Het is ook verweven met het leerplan Zill voor het basisonderwijs en het gemeenschappelijk funderend leerplan voor het secundair onderwijs.

Samen vertolken de wegwijzers hoe een katholieke dialoogschool naar vorming kijkt.

DENKEN

Inrijpoort

Van Dale geeft als verklaringen: duurzaam = bestemd om te duren, weinig vergankelijk (wat op hechte grondslagen rust, zo min mogelijk grondstoffen verbruikt; gebruik maakt van herwinbare bronnen), lang aanhoudend, voor lange tijd.

Twee denksporen

Vorming TOT duurzaamheid/duurzame ontwikkeling

- Definitie Verenigde Naties: “duurzame ontwikkeling is de ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen.”

- De (beperking van de) *ecologische voetafdruk* is alleszins een belangrijk aspect in duurzame ontwikkeling maar daarnaast zijn er nog andere dimensies voor ogen te houden.
- Duurzame ontwikkeling wordt vaak omschreven met deze drie P's: planet, people, profit & prosperity.
- De wereld dient in balans te zijn op het vlak van de verhouding tussen 'people', 'planet' en 'profit & prosperity'. Aandacht voor sociale gelijkheid, economische efficiëntie en respect voor het milieu zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden om te komen tot een beleid dat leidt naar duurzame ontwikkeling.
- Duurzame ontwikkeling is kortweg gericht op 'genoeg voor altijd voor iedereen'.

Vorming ALS duurzame ontwikkeling

- Duurzaam leren is leren voor het leven. Dat is de missie van elke school. Vorming op school is een etappe in een levenslang leerproces.
- Vorming = leren dat beklijft, wat je blijvend heeft doen veranderen, wat je maakt tot wie je bent, wat je niet verleert of opnieuw vergeet. Het is 'wat overblijft als men alles vergeten is'.
- Wat is de houdbaarheidsdatum van wat je op school (aan)leert? Duurzaam onderwijzen (vanuit het oogpunt van de school) en duurzaam leren (vanuit het oogpunt van de leerling) zijn de twee polen van een vormingsproces, waarvan de houdbaarheidsdatum onbeperkt is. Het gaat naar de essentie van wat er echt toe doet in ons leven en in de wereld.
- In dit denkspoor onderzoek je zo je *pedagogische voetafdruk*.

De figuur van de pedagogische driehoek visualiseert vorming als de ontplooiing van de relatie tussen de leerling en de werkelijkheid met de leraar/opvoeder/school als bemiddelaar.

Toegepast op de wegwijzer duurzaamheid legt het denkspoor 'vorming TOT duurzaamheid' de focus op de invalshoek 'werkelijkheid', terwijl het denkspoor vorming ALS duurzaamheid' de aandacht op de leerling richt. De beide benaderingen zijn dus complementair. Wat betekenen jij als leraar en wat betekenen jullie samen als school in het ontwikkelen van dat relationeel pedagogisch netwerk? Hou je van de wereld en hou je van je leerlingen en hoe verbind je die met elkaar?

Enkele kerngedachten om te exploreren en concretiseren

(uit Leeftocht van maart 2016 over duurzaamheid)

Zich oefenen in duurzame ontwikkeling betekent:

- met geduld en respect inzicht verwerven in de bouwstenen die moeder aarde nodig heeft om ons op te voeden;
- met wijsheid het onderscheid maken tussen het teveel en het tekort, zodat het evenwicht zich herstelt;
- met vindingrijkheid het hoofd bieden aan dagelijkse zorgen die de menselijke waardigheid in de weg staan;
- met liefde wat tot afval gerekend wordt, verbouwen tot een bruikbaar en zinvol bestaan.

Vingerwijzingen die helpen de weg naar duurzame ontwikkeling te banen

- *Klein* is niet altijd minder. Soms betekent het gewoon op mensenmaat of beheersbaar.
- Vaak geeft *samen* meer opbrengst en garantie op een gedegen oplossing.
- *Creativiteit* opent het venster op de toekomst en op onvermoede mogelijkheden.
- *Herstellen* is nieuw leven schenken aan wat verloren leek.
- *Kennis en vakmanschap* vormen een garantie tegen onwetendheid en onmacht.
- *Zorgzaamheid* is de motor van wat duurzaam is, ook in relaties.

Duurzaamheid in de Bijbel

En God zei: 'Nu gaan Wij de mens maken, als beeld van Ons, op Ons gelijkend; hij zal heersen over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, over de tamme dieren, over alle wilde beesten en over al het gedierte dat over de grond kruipt.' En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen. God zegende hen, en God sprak tot hen: 'Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde en

onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de grond kruipt.' *Genesis 1, 26-28*

'Het gaat met het Rijk Gods als met een man die zijn land bezaait, hij slaapt en staat op, 's nachts en overdag, en onderwijl kiemt het zaad en schiet op, maar hij weet niet hoe.' *Marcus 4, 26*

Duurzaamheid en Zill

De wegwijzers naar vorming geven richting aan het team om doorheen het hele schoolgebeuren tot op de klasvloer te groeien als katholieke dialoogschool. Het leerplan biedt tal van vindplaatsen om daaraan te werken met de leerlingen. Een [overzicht op de website](#) verzamelt er enige.

Duurzaamheid en het gemeenschappelijk funderend leerplan so

Het leerplan is voor de leraar het anker om bij de leerlingen de steeds complexere wereld te ontsluiten in hun groei naar volwassenheid. De wegwijzers geven daaraan richting en verbinden de vormingsopdracht van de school met haar Bijbels-christelijke inspiratie. De [algemene inleiding leerplannen so](#) past dat toe op elke wegwijzer.

Duurzaamheid en het Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

Het vademecum toont zich als een stevig huis, gebouwd op goede grond en met stevige fundamenten. Duurzaamheid zit in de grond waarop we bouwen. Bron: [Vademecum, Bouwen aan een school voor iedereen](#).

DOEN EN ZIJN

We verdiepen ons in het denken over duurzame ontwikkeling.

Tips voor literatuur

- Paus Franciscus, *Laudato Si*
- Website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: [duurzame ontwikkeling en inspirerend burgerschap](#)
- Een valies voor een duurzame wereld op school. In: *In dialoog*, maart-april 2019
- Themanummer Tijdschrift voor Geestelijk Leven november-december 2016: *De aarde die ons draagt en leidt. Oriëntaties op een duurzaam leven.*

We zoeken inspiratiebronnen voor duurzame ontwikkeling in de Bijbel en de christelijke geloofstraditie.

We bevragen andere overtuigingen.

We verkennen het aanbod van organisaties die duurzame ontwikkeling beogen.

Zie websites [Broederlijk Delen](#), [Studio Globo](#), [Ecokerk](#), [Valies](#), [Kleur Bekennen](#), [Transitie Vlaanderen](#) ...

We maken een SWOT.

Waarin zijn we sterk? Waar in willen we groeien? Waar liggen kansen? Wat zijn hindernissen of beperkingen?

- Ieder persoonlijk en/of met de vakgroep: hoe zetten wij in ons onderwijsprogramma (vak-/leergebied-gebonden en vak-/leergebiedoverschrijdend) in op duurzame ontwikkeling?
- In het identiteitsteam, kernteam, pedagogische raad, directieteam, leerlingenraad, ouderraad, bestuur ...: hoe zetten wij in onze school in op duurzame ontwikkeling?

Je kunt dit doen voor elk van de twee denksporen: vorming TOT duurzame ontwikkeling en vorming ALS duurzame ontwikkeling.

Wat gaan we nu doen?

DIALOOG

Vragen bij de eerste denkpiste: dialoog TOT duurzame ontwikkeling

- Hoe realiseren we een houdbaar evenwicht tussen menszijn (welzijn), economie (welvaart) en ecologie?
- Hoe kunnen we de gaven van de natuur gebruiken zonder ze te vernietigen?
- Hoe werken we aan duurzame relaties?
- Hoe springen we zorgvuldig om met de bescheiden beschikbare middelen? Wanneer hebben we zelf genoeg en wat kunnen we aan anderen geven?

Elke vraag kunnen we vanuit verschillende perspectieven beantwoorden: in het persoonlijk leven, in de schoolcontext, in de lokale gemeenschap, in de brede maatschappelijke context.

Vragen bij de tweede denkpiste: dialoog ALS duurzame ontwikkeling

Benaderd vanuit de school

- Wat is de pedagogische voetafdruk van ons onderwijs/van onze school? Welke voetafdruk laat ons opvoedingsproject bij onze leerlingen na?
- Hoe verlengen wij de houdbaarheidsdatum van ons onderwijs? Wat is er beklijvend in ons onderwijs?
- Wat en wie/Wie inspireren ons daarbij? Op welke manier?

Benaderd vanuit de leerling

- Hoezeer heeft je opvoeding je veranderd tot wie je nu bent?
- Wat is de impact van je vorming op je zijn als mens, op je wel-zijn?
- Wat en wie/Wie hebben daarop een stempel gedrukt? Op welke manier?

Vragen bij de combinatie van de twee denkpijsten

- Hoe verkleinen wij onze ecologische voetafdruk maar vergroten wij onze pedagogische voetafdruk?
- Waar en hoe stapt Jezus daarin mee?

Duurzaam onderwijs richt zich op leren vandaag voor een wereld van morgen, die we per definitie (nog) niet kunnen kennen. Ons handelen vandaag heeft repercussies voor de ruimere wereld van morgen. Wat we in het heden doen, geeft ook steeds de toekomst mee vorm. Die toekomstige wereld leeft al in onze scholen. De toekomstige samenleving komt er bijna alle dagen samen. Voor een duurzame toekomstige wereld heeft de school vandaag dus een rol te vervullen. Een cruciale rol? Het is een oefenplaats voor de wereld van morgen.

- Wat reiken wij de kinderen en jongeren aan om de toekomstige wereld creatief vorm te geven?
- Wat pikken de leerlingen op dat hen helpt en in staat stelt om dat te doen?
- Van welke wereld dromen wij voor hen?
- Van welke wereld dromen zij? Wie en wat willen zij worden?
- Wat leven wij voor?
- Waar en hoe stapt Jezus daarin mee?